

גיליון כ"ז
אחרי קדושים
תשפ"ז

דברי תורה מאת
רבי מנחם מנדל
פוזרניץ שליט"א
(רעוא דרעוין
פרשת אחרי קדושים תשפ"ה
ביהמ"ד באר ישראל)

והתגדלתי והתקדשתי

רשב"י והבלי משיח

כי קדוש אני

פרשיות אחרי-מות וקדושים מחוברות הן ברוב השנים כבזאת השנה. שתי פרשיות אלו עוסקות בקדושת ישראל, ורבים הם העניינים החופפים בשתייהן. עומדים אנו סמוך ונראה ליום ל"ג בעומר - יומא דהילולא של התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי, והזמן גרמא לעסוק בדברי תורתו. על כן נייחד מאמרנו למאמר אחד המובא במדרש בפרשתנו - פרשת קדושים, משמו של רשב"י.

פרשת קדושים פותחת בציווי (ויקרא יט ב) 'קדשים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם'. והתמיהה קמה וגם ניצבה, 'וכי התחייב הדבר ליציר כפיו להידמות לקונו' - כלשון רבינו האור החיים הקדוש. הלא בוודאי רבו כמו רבו הדרגות שישנן באלקי ישראל ולא יוכלו ישראל להשיגן. ואם כוונת הכתוב רק לפרש מפני מה גזר רצונו יתברך בקדושתן של ישראל, והוא משום 'כי קדוש אני', ולא בא לומר למה יוכלו ישראל לעשות כן, הנה זה גופא צריך תבלין, למה יצטרך הכתוב ליתן טעם לציווי של מקום, הלא גזירת מלך היא ואינה צריכה טעם.

על כן מביא האור החיים את דברי חז"ל בתורת כהנים (קדושים פרשה א עד פרק א), שאמרו "אם אתם מקדשים עצמיכם, מעלה אני עליכם כאלו קדשתם אותי". ועל זה נתן הכתוב טעם 'כי קדוש אני', כביכול תלויה קדושתו יתברך בקדושתן של ישראל, ואם לא יקדשו עצמן, יהיה חלילה היפך הדבר.

ועין כל רואה תתמה על החפץ, כיצד עלינו להבין דברים אלו, ורבינו האור החיים הקדוש עצמו מביא כמה מהלכים בדבר.

עשיית דין ברשעים

וכפי שמציין האור החיים לדברי חז"ל בתורת כהנים, כך יש בסגנון זה במדרש רבה בריש הפרשה (ויקרא רבה כד א), אשר נראה כי באו ליישב קושיה מעין קושיה זו, וכי משום שהקדוש ברוך הוא קדוש, יהיו גם בני אדם קרוצי חומר קדושים. ואמרו שם: "קדושים תהיו, הדא הוא דכתיב (ישעיה ה טז) 'ויגבה ה' צב-אות במשפט'. תניא אמר רבי שמעון בן יוחאי, אימתי שמו של הקדוש ברוך הוא מתגדל בעולמו, בשעה שעושה מדת הדין ברשעים, ואית ליה קריין סגיין; (יחזקאל לח כג) 'והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים וידעו כי אני ה', וכתבי (תהלים ט ז) 'נודע ה' משפט עשרה', (ירמיה טז כא) 'בפעם האת אודיעם את ידי ואת גבורתי', (מיקה ו ה) 'למען דעת צדקות ה', והדין 'ויגבה ה' צב-אות במשפט'."

בדברי המדרש למדנו כי כאשר מתנהג הקדוש ברוך הוא עם הרשעים במידת הדין ונפרע מהם על חטאייהם, מכירים הברואים בכך שיש בורא לעולם, כלשון הפסוק שמזכירים בתפילות הימים הנוראים

(ישעיה ה טז): 'ויגבה ה' צב-אות במשפט והא-ל הקדוש נקדש בצדקה'. כי במשפט הצדק מתעלה שמו של הקדוש ברוך הוא בעולם, והקדושה באה מתוך צדקה וחסד. את דברי המדרש מביא בספה"ק שם משמואל (ויקרא. קדושים תע"ו), ועומד ותמה, מה ענין עשיית הדין ברשעים לפרשת קדושים, ולפסוק שבו פותח המדרש, 'קדושים תהיו'.

סניגוריא על ישראל

אך הנה, במדרש רבה הובא רק תחילת הפסוק, 'ויגבה ה' צב-אות במשפט'. אולם בתנחומא בפרשתנו (אות א) הובא בתחילה ראש הפסוק לענין עשיית דין ברשעים, אך לאחר מכן הובא גם סיום הפסוק כפי שהבאנו כאן, 'והא-ל הקדוש נקדש בצדקה', ושם דרשו בזה הלשון: 'מהו 'והא-ל הקדוש נקדש בצדקה', שהוא מתקדש בעולמו בצדקה שהוא מלמד על ישראל סניגוריא, שנאמר (ישעיה סג א) 'אני מדבר בצדקה רב להושיע'. אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, לעתיד אני מתקדש בכם, שנאמר (שם כט כג) 'כי בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבו יקדישו שמי', וכן הוא אומר (שם מט א) 'ישראל אשר בך אתפאר', ואתם מתקדשים בי ואני מתקדש בכם, שנאמר (ויקרא יא מד) 'והתקדשתם והייתם קדושים'."

ומדרש זה צריך ביאור מצד עצמו, ולא רק משום השייכות לפרשתנו. כי בשלמא מה שאמר רבי שמעון בר יוחאי על עשיית דין ברשעים, מובן כי על ידי זה מתגדל ומתקדש שמו יתברך, כי כאשר רואים את הגוים הרשעים קונים עונשים, גוברת יראת העונש בעולם. אך מה ענין קיום המצוות של ישראל ולימוד הסניגוריא עליהם - ללקדושת השם.

בין גדולה וקדושה

כדי לפרש את הדברים, מעמיק השם משמואל בלשון הפסוק האמורה במלחמת גוג ומגוג, 'והתגדלתי והתקדשתי'. מבואר כי בעונש הרשעים ניכרת גדולתו וקדושתו של ה' יתברך. ויש להבין, הן קדושה עניינה בכל מקום - הבדלה והפרשה. ובשלמא ענין הגדולה מובן, כי על ידי שנענשים הגוים על חטאייהם רואים הם את כוחו הגדול ושלטונו בהם, אולם כיצד רואים בזה את הקדושה ואת ההבדלה.

ייתי ולא איחמיניה

וקודם שנביא את תשובת השם משמואל על זה, יש לנו להקשות כאן קושיה נוספת. כי הנה כשעוסקים אנו במלחמת גוג ומגוג, הרי היא בכלל חבלי משיח. ובענין זה מצינו מחלוקת בגמרא (סנהדרין צח), אשר יש לנו להבין את שורשיה. כי שם אמרו עולא ורבה

"ייתי ולא איחמיניה", כלומר, יהי רצון שיבוא המשיח, אך אני לא אראנו. ואילו רב יוסף אמר, הלואי יבוא ואזכה לשבת בצל גללי חמורו, כלומר, שהשתוקק כל כך לראות בביאת המשיח, עד שניאות אפילו לשבת במצב שפל ביותר, ובלבד שיזכה לזה. הרי כאן חילוק דעות מן הקצה אל הקצה. ובאמת מה מאוד יש להפליא על זה, הלא בכל יום אנו מבקשים על ביאת המשיח, ומאמינים בכל יום שיבוא, ומה טעם אמרו גדולי האמוראים שאינם רוצים לראותו.

שמיא יגרום החטא

ומובא שם כי באמת שאל אביי את רבה, מפני מה חושש הוא כל כך, האם מפני חבלי משיח, והרי ישנה דרך פשוטה להינצל מהם, כי כבר שנינו בברייתא "שאלו תלמידיו את רבי אלעזר, מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח - יעסוק בתורה ובגמילות חסדים". והרי גדול רבה גם בתורה וגם בגמילות חסדים. והשיב רבה לאביי, כי עדיין צריך לחשוש שמה יגרום החטא. אם כן, ימות המשיח אינם רק ימי שמחה גדולה, אלא טומנים בחובם גם פחד ואימה.

בדומה לזה מובא בגמרא שם על ר' יוחנן, שאמר "ייתי ולא איחמיניה". והובא שם הפסוק (ירמיה ל א): "שאלו נא וראו אם ילד זכר מדוע ראיתי כל גִבּוֹר דָּיו על חֲלָצִיו כְּיֹלְדָה וְנִהְיֶה כֹּל פְּנִים לְיִצְחָק". כלומר, הן הנשים יולדות ולא הגברים, אם כן מפני מה מניח הגבר ידיו על חלציו ונשתנה זיו פניו כמי שסובל מצער הלידה. ודורשת הגמרא דרשה נוראה, כי 'גבר' האמור בפסוק הוא מי שכל גבורה שלו, כביכול הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו מצטער בזמן ביאת המשיח. והפיכת הפנים לירקון, אלו המלאכים שהם פמליא של מעלה, וישראל שהם פמליא של מטה, כי אז יאמר הקדוש ברוך הוא על שונאי ישראל כי גם הם מעשי ידיו כישראל, ואיך יאבד אותם מפני ישראל, אחר שירדו מגדולתם וכבר מצאו להם מקום בין אומות העולם, ואין זה דבר פשוט להשיבם למקומם.

איה גדולתו

ומה נאמר ומה נדבר, הן כמה וכמה שנים עברו מן המלחמה הנוראה - מלחמת העולם השנייה, שבה סבלו בני ישראל כל כך, וכשמסתובנים בזה מבינים את מה שאמרו האמוראים הקדושים "ייתי ולא איחמיניה", כי מי יודע אם היו האנשים שחיו אז רוצים לחיות, או שמא הוטב להם מותם מחייהם, בכל היסורים הנוראים שעברו עליהם. אם כן, מלבד מה שהקשה השם משמואל היכן מתגלה קדושת ה' יתברך במה שעושה דין באומות העולם, הרי נוכל גם אנו להוסיף ולשאל היכן

כלפיה. כי בכח הקדושה - יוכל להתרומם יותר, בבחינת 'והתגדלתי והתקדשתי'.

בזה נבין את דברי חז"ל בתחילת הפרשה, שאמרו (תורת כהנים קדושים פרשה א' עד פרק א'): "קדושים תהיו - פרושים היו". כי כיצד יהיה האדם פרוש - על ידי שיתקדש. אלא שאין האדם יכול לקדש עצמו לבדו, רק אנו מצפים לקדושתו יתברך שתחול עלינו, 'כי קדוש אני ה' אלקיכם'.

ביסודות אלו יתבאר מה שהביא המדרש את הפסוק 'ויגבה ה' צב-אות במשפט, והא-ל הקדוש נקדש בצדקה'. כי כאשר הקדוש ברוך הוא עושה משפט ודין באומות העולם, מתעלים ישראל ומתרוממים על ידי זה, וזו צדקה גדולה לישראל הנעשית להם בכח קדושתו יתברך המתגלה בעולם.

אל תאמין בעצמך

אלא שאם כנים הדברים, אמנם נתבאר לפי דברי השם משמואל ענין הגדולה והקדושה במלחמת גוג ומגוג, אך שבה ומתעצמת הקושיה על פחד הצדיקים מימים אלו, שאמרו 'ייתי ולא איחמיניה', כי אם ימי המלחמה אינם אלא ימי טובה לישראל, בריבוי קדושה והתעלות, למה לא יחפצו בהם האמוראים הקדושים. הרי בימות המשיח תהיה התגלות אלקית הבאה מכח שם הוי"ה הקדוש, ובה תהא מפלה לרשעים והתעלות לצדיקים, ויתבדל הקדוש ברוך הוא מן הרשעים לגמרי, עד שלא יהיה להם שום כח רוחני להיאחז בו, והא-ל הקדוש נקדש בצדקה.

והנה בדרך פשוט היה אפשר לבאר כי אדרבה, לגודל ענוותנותם מזה גופא חששו הצדיקים, כי כיון שתהיה התגלות נפלאה כל כך של קדושה, הרי אותו אור גדול המאיר לראויים, הוא עצמו שורף את שאינם ראויים, כדברי הגמרא (נדרים ח): שם איתא: "ופליגא דרבי שמעון בן לקיש, דאמר אין יגינהם לעולם הבא, אלא הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנרתיקה, צדיקים מתרפאין בה ורשעים נידונין בה, שנאמר (מלאכי ג) 'זורחה לכם יראי שמי שמש' וגו'". לכן חששו האמוראים פן לא יהיו ראויים לקבלת האור הנפלא, ויינזקו על ידו.

אכן ודאי חידוש גדול הוא לפרש בדרך זו את פרשת חבלי משיח.

בקיום מצוה שזורה שם שמים על האדם

לכן נראה לאחוז בשיפולי גלימתו של השם משמואל, ולפרש בדרכו כי שתי בחינות ישנן בענין זה, 'והתגדלתי והתקדשתי'.

כי הנה הבאנו למעלה את קושיית רבינו האור החיים הקדוש, היאך יוכל האדם להידמות לקונו להיות קדוש כמוהו.

על קושיה זו כותב האור החיים כמה תירוצים, ובאחד הפירושים מביא את דברי **הזוהר הקדוש** (תיקוני זוהר תיקונא שביעין דף קכג), שם איתא כי כל מצוות התורה מכוננות כנגד אברי האדם, וכל מצוה שהאדם מקיים שורה שם ה' על אותו אבר שעל ידו מקיים את המצוה, ונעשה האבר מרכבה לשכינה ולאור שם הוי"ה.

וביאר האור החיים כי נרמז הדבר בשם 'מצוה', כי שתי אותיות אחרונות בתיבה זו הן אותיות ו"ה של שם הוי"ה, ושתי ראשונות - מ"צ, עולות י"ה בא"ת ב"ש. ומה שבא ראש השם בנסתר ובדרך א"ת ב"ש, וסוף השם בגלוי, ציין האור החיים לדבריו בכמה מקומות שם ביאר דבר זה. ובאמת יש להוסיף ולהפליא, כי דווקא בתיבת 'עבירה' ישנן אותיות י"ה בגלוי, והטעם משום שאם ישב אדם ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה (ראה מכות כג), ופלא הדבר כי אפילו הנמנע מעבירה יש בו אותיות ו"ה, ולמה לא נתפרשו להדיא במי שמקיים מצוה בפועל.

אכן מבאר האור החיים (לעיל יח ד), כי החלק המגולה שבשם הוא בסוד עלמא דאתגליא, והחלק המכוסה - בסוד עלמא דאתכסאי, שהיא בחינה עליונה וגבוהה יותר.

וזהו שאמר הכתוב 'כי קדוש אני ה' אלקיכם', כי רק כשהיה ישראל דבוקים בה' בכל מעשיהם וידעוהו

מלחמותיו לא בכלי זיין, אלא בשמו הוא נלחם". ויש לתמוה מה הוצרך לומר כן, וכי תעלה על דעתך שהקדוש ברוך הוא נלחם בחיציים ואבני בליסטראות, הלא בוודאי בכח רוחני הוא פועל בעולם. הן אמת, גם כלי הנשק שביד בני האדם - מכוחו יתברך הם נעשים ופועלים, אולם הוא עצמו יתברך אינו צריך לכל אלו, כי ברגע אחד יוכל להפיל את כל אויביו, הלא אם תרעש הארץ יפלו כל בתיהם עליהם ויקברום תחתם.

שתי דרכי הנקמה

אלא, כוונה עמוקה יש כאן. כי שתי דרכים יש לו לקדוש ברוך הוא להינקם מאויביו; הראשונה - במידת הדין, בשם אלקים, והשנייה - במידת הרחמים, בשם הוי"ה הקדוש. כי כאשר מתגלה הקדושה במלוא יפעתה, אין כוחות הטומאה יכלים לסבול דבר זה, והם כלים מאליהם.

והחילוק בזה, כי אם נלחם ה' בשמו הקדוש, יש מזה תועלת גדולה לבני ישראל ולצדיקים.

והדרך לידע כיצד היא צורת המלחמה, היא על ידי תועלת זו. כי כאשר נלחם ה' בשמו, יש לבני ישראל התעלות מן המלחמה, אך אם היא במידת הדין אין כאן אלא עונש לרשעים, ובה תם הענין.

ועל זה אמר הכתוב כאן, כי מלחמתו במצרים לא היתה במידת הדין לקחת נקם על פשיעה, אלא במידת הרחמים. כי בקריעת ים סוף זכו ישראל להתגלות אלקית נפלאה, וראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים, ועל שם שעברו בים נקראו כל ישראל 'עברים' (ראה שמות רבה ג ח).

נלווי הקדושה במלחמת גוג ומגוג

מעתה יתבאר, כי זהו שאמר הכתוב על מלחמת גוג ומגוג 'והתגדלתי והתקדשתי'. כי עיקר המלחמה

קדושה ענינה בכל מקום - הבדלה והפרשה. ובשלמא ענין הגדולה מובן, כי על ידי שנענשים הנזינים על חטאיהם רואים הם את כוחו הגדול ושלטונו בהם, אולם כיצד רואים בזה את הקדושה ואת ההבדלה

תהא בכח הקדושה ובמידת הרחמים לישראל, ובתוקף הקדושה שלא יוכלו אותם הרשעים לסבול, מיד יאבדו ויתמוססו כהמס דונג מפני אש. אולם בני ישראל ששורשם בקדושה, לא זו בלבד שלא יינזקו ממנה, אלא שיזכו להתעלות ורוממות נפלאה על ידה. אם כן, בכח 'והתקדשתי' - יהיה 'והתגדלתי', כי אם ישראל מקדשים עצמם למטה, הרי זה כאילו מקדשים אותו יתברך למעלה.

ואיתא במדרש (ויקרא רבה א ב) כי שבע השנים אחר מלחמת גוג ומגוג יהיו פרטגמאי לצדיקים, היינו זמן של סעודה שקודם קבלת השכר, ותהיה הגאה לצדיקים מאותה מלחמה, כי שבע שנים יבעירו אש מכלי המלחמה שיישאר בארץ. ולאחר אותן שבע שנים יבנה הקדוש ברוך הוא את ביתו.

אם כן מלחמת גוג ומגוג אינה באה רק כעונש לרשעים, אלא ליתן שכר לצדיקים, ומזה יראו כולם את כבוד ה' ויתקדש שמו יתברך לעיני כל העמים.

הקדושה מסלקת את הטומאה

עוד מוסיף השם משמואל ומביא מדברי אביו הגדול, **הרה"ק בעל האבני נזר זיע"א**, כי רעיון נפלא זה האמור כאן, בהריסת כוחות הטומאה על ידי התגלות ריבוי קדושה, אינו שייך רק לענייני הכלל ולמלחמות ישראל, אלא בכל אדם פרטי גם כן שייך ענין זה. כי ראשית כל יש לו לאדם להילחם בטבע הרע שבקרבו על ידי מידת הדין, להכות את הרשע ולתקן את הפגמים באשר הוא אדם, ולאחר מכן יתן מקום לקדושה לשרות בקרבו, אשר על ידי זה תבטל הטומאה לגמרי ממנו ולא יהיה בו שום רצון וחשק

נתגלתה כאן גדולתו, ומהו 'והתגדלתי'. הן אמת, לעיני הגויים יראו גדולתו, כי הקדוש ברוך הוא נקדש במכובדיו, כמו שנאמר (שמות כט מג) "וְנִקְדַּשׁ כְּבֹדִי" (ראה רש"י שם, ומקורו מזבחים קטו); אך אחר כל אלפי שנות ההיסטוריה היהודית העקובה מדם, כל כך הרבה צער, ותפילות על נקמת דם עבדיך השפוך, עד אשר חששו רבותינו האמוראים הקדושים מפני ימים אלו, איה גדולתו, היכן כאן הגדולה הנראית לעין בכל אשר נעשה.

יסורים של אהבה

ונראה לבאר על פי מה שאמר הרה"ק בעל הדברי חיים **מצאנו זיע"א**, כי ישיבה בכלא וקבלת יסורים על שמירת התורה, אינה בגדר חילול השם כלל, ואינה אלא קידוש שם שמים ברבים.

כן היא דרכן של צדיקים, והצדיק שמח להתייטר על אמונתו, וסבל זה - הוא קידוש השם.

ונראה כי נוכל למצוא יסוד זה בפרשתינו, בפסוק (ויקרא יט טו) "לֹא תַעֲשׂוּ עִוָל בְּמִשְׁפָּט", וכפי שפירשו **רבי מרדכי הכהן**, אחד קדוש מגורי האר"י החי, בספרו 'שפתי כהן'.

בדבריו דורש את דברי הפסוק על משפטו של הקדוש ברוך הוא. כי כאשר מתבונן האדם על דרכי הנהגת ה' בעולם, לפעמים יראה אדם צדיק שרוי בעוני, כענין רבי חנינא בן דוסא, אשר פעל ייבא במזל של עשירות. ואפילו רבן יוחנן בן זכאי שלח אצלו לבקש רחמים על בנו מלפני ה' (ראה ברכות לד:). אולם הוא עצמו היה די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת, ואשתו ברוב בושתה היתה מדלקת את התנור בלא חלות בתוכו (ראה תענית כד:).

וכדוגמת זאת רבי אלעזר בן פדת, שהיה עני מרוד, והיה שרוי בצער, עד שאמר לו הקדוש ברוך הוא כי אם רצונו שיתהפך מזלו צריך להחריב את כל העולם ולבואו מחדש, ואז אולי ייבא במזל של עשירות. כאשר שמע כן שאל כמה נותר לו לחיות, וכשהבין כי כבר עברו עליו רוב ימיו, קיבל על עצמו להישאר עני. אם כן עלול אדם לבוא ולשאול מדוע צדיקים אלו מתייסרים בעניות, ואילו הרשעים יש מהם עשירים גדולים ולא יחסרו דבר, כביכול לא עשה הקדוש ברוך הוא לפי קו הישר חלילה.

על זה אמר הכתוב 'לא תעשו עול', 'עול' בגימטריא 'קו', כי אין ראוי לו לאדם לחשב חשבונות שמים, כי זר לא יבין את זאת.

כיוצא בדבר מפרש השפתי כהן את המשך הפסוק, 'לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול', לבל יחשוב אדם כי אם גזר הקדוש ברוך הוא עניות על אחד ועשירות לאחר, צריך גם הוא לכבד את העשיר ולהטות דינו של העני. אלא ידע ויאמין שהכל בצדק ובמשפט יבחסד וברחמים, שאין אתה רחמן יותר מבעל הרחמים ברוך הוא.

אמור מעתה, כי לא בהנהגת הדיינים בלבד דיבר הכתוב, אלא תורה שלמה למדנו כאן, בדרכי ההתבוננות והנהגת ה' יתברך בעולמו, כי חלילה לו לאדם לחשוב שיוכל לעמוד על סודה, ולהבין חשבונות שמים.

ה' איש מלחמה

אם כן, מבקשים אנו להבין כיצד מתגדל שמו של הקדוש ברוך הוא בפעולות מידת הדין ברשעים. אין אנו מבקשים כאן להאריך בסוגיית 'צדיק ורע לו רשע וטוב לו', אולם את פשט דברי המדרש צריכים אנו להבין.

על כן נשוב עתה אל דברי השם משמואל, אשר הקשה היכן כאן 'והתקדשתי', מה ענין הקדושה למידת הדין הנעשית ברשעים, ומשם נבוא לביאור ענין 'והתגדלתי', הן בכללות הנהגת הקדוש ברוך הוא בעולם, והן לענין חבלי משיח ומלחמת גוג ומגוג שעסקנו בהם כאן, אשר עליהם אמרו האמוראים הקדושים 'ייתי ולא איחמיניה'.

ומבאר השם משמואל, על פי הפסוק (שמות טו ג) 'ה' איש מלחמה ה' שמו', ופירש רש"י שם: 'ה' שמו -

באותו הטוב להתגדל עד שיתגבר על הרע לגמרי.

עודד מעט ואין רשע

יסוד מצוה זו נמצא גם הוא בפרשתנו, בפסוק (ויקרא יט טו) "בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עִמִּיתְךָ", שפירושו רשע בפרוש שני "הוי דן את חברך לכף זכות".

ועל כך כותב רבי נחמן מברסלב [והאריך בדברים תלמידו הרה"ק רבי נתן מברסלב זיע"א בתחילת ספרו 'ליקוטי הלכות'], כי הדין את חברו לכף זכות מפריד בזה את חברו מן המחלוקת, ומעלה אותו למקום גבוה יותר אשר עוד לא היה בו, וכל אדם יש בו כח של דיין לדון את חברו ולהאיר לו אור.

ובזה ביאר את לשון הכתוב (תהלים יז) "עוֹדֵד מְעַט וְאֵין רָשָׁע וְהַתְּבוּנָה עַל מְקוֹמוֹ וְאֵינְנוּ". כי גם מי שהוא רשע גמור, צריך למצוא בו מעט טוב, ואחר שיתבונן האדם באותה נקודה טובה, תתגבר ותגדל עוד מעט ועוד מעט, עד שאם יבוא להתבונן במקומו הקודם של הרשע - ואיננו, כי כבר נתעלה משם למקום טוב יותר. כי כל ישראל ערבים זה לזה, ובלמוד סניגוריא זה על זה מרחיקים זאת את זה מן הרע ומקריבים אותם אל הטוב.

לדון את עצמו לזכות

והנה פעמים קשה לו לאדם למצוא נקודה טובה ברשע גמור, וקשה מאוד לדון אותו לכף זכות. אך באמת שייכת הנהגה זו גם במה שמתבונן האדם בעצמו, כי שורש כל החטאים הוא במרה שחורה ושפלות של רע, שרואה האדם את עצמו כמי שאינו

ישיבה בכלל וקבלת יסורים על שמירת התורה, אינה בגדר חילול השם כלל, ואינה אלא קידוש שם שמים ברבים. כך היא דרכן של צדיקים, והצדיק שמח להתיישר על אמונתו, וסבל זה - הוא קידוש השם

ראוי כלל לעבוד את ה' יתברך, ומשום כך אינו עושה אף מה שהיה יכול לעשות.

אכן, זוהי עבודת האדם, כי בכל אחד ישנם חלקים טובים וחלקים רעים, ותפקידו הוא למצוא את נקודת הזכות שבכל דבר, ועל ידי זה להעלות את עצמו אל הקדושה ולבטל את נקודת הרע לגמרי.

וזו מן העבודות הגדולות שבמקדש, להעלות את הרשעים ולהחזירם למוטב, ולהעלות את כל הבריאיה כולה.

אם כן, במה שנצטוו האדם לדון לכף זכות, ניתן לו ממש כח של דיין החורף דין ופועל על פי דינו, וכשם שפוסקים למטה כך מקיימים למעלה.

יש לו לאדם להשתדל בלימוד זכות גם כשנראה הדבר משולל מכל יסוד, כי איש אינו יודע את כל הפרטים שבכל דבר. וכן מצינו בגמרא כמה וכמה מעשים מענין לימוד זכות גם כשנראה להיפך (ראה שבת קכד): וכפי שאמר הדברי חיים כי ישיבת הצדיק במאסר על כבוד שמים אינה אלא קידוש השם. יהודים נתונים למשיסה, אך גם מתוך ההפיכה יוכלו לקדש שם שמים. ועל כל הוסיפו חז"ל במדרש תנחומא את ענין הסניגוריא על ישראל, ישראל אשר בן אתפאר, ראו מה בין בני לבן חמי.

תוקף גדולת הרשב"י

זהו סודו של רבי שמעון בר יוחאי, שאמר (שבת קלח): "חס ושלום שתשתכח תורה מישראל, שנאמר (דברים לא כא) 'כי לא תשכח מפי זרעו'". ודאי ידע גם רבי שמעון כי באחרית הימים ימצאו את ישראל רעות רבות וצרות, אך עם כל זאת, מפי זרעו של ישראל לא תשתכח התורה.

והנה איתא בגמרא (סוכה מה): "ואמר חזקיהו אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בר יוחאי, יכול אני לפטור את

בכל דרכיהם, אז יוכלו לקדש עצמם מלמטה גם בעשייתם מעשים גשמיים, כי קדושת ה' תחול על אבר זה השייך לקיום המצוה, ותסיר ממנו כל פניה ומחשבה זרה של רצון עצמי או תאוה, בלתי לה' לבדו. ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום.

ויטמנהו בחול

ונוכל להוסיף על פי הביאור המופלא שאמר הרה"ק רבי ברוך ממעזיבוב זיע"א, וכפי המובא בספה"ק באר משה (פרשת שמות) הרה"ק רבי משה'לע מקאז'ניץ זיע"א, בנו של הרה"ק המגיד מקאז'ניץ זיע"א, בפסוק (שמות ב יב): "וַיִּפֶן כֹּה נִכְּה וַיִּרְא כִּי אֵין אִישׁ וַיִּן אֶת הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֶהוּ בַּחֹל".

פעם אחת באו כמה אנשים מעיר אחת והתארחו אצל הרבי ר' ברוך ממעזיבוב בשבת קודש, וביקשו מאיתו שיפעל בעבורם ישועה, כי המושל שבערים איש רשע ורע מעללים מטיל אימתו על היהודים, ובכל יום יום מכביד עליהם יותר את עול המיסים, וגוזר עליהם גזירות קשות.

שמע רבי ברוך והמליץ על כך את לשון הפסוק: 'ויפן כה וכה וירא כי אין איש' - כי מושל זה אינו בגדר 'איש' כלל, כי אינו נוהג כבן אדם, על כן ויך את המצרי' ויש להכותו ולקללו, אלא שדבר זה אין לעשותו בשבת קודש, רק ויטמנהו בחול' - יניחו הדבר לימות החול. ואכן כך היה, כי כשיצאה השבת כבר נשמעה הבשורה על מותו של אותו רשע.

זהירות מלעודר דינים

על פי זה כותב הבאר משה, כי כאשר רוצה הצדיק לעשות נקמה ברשע אחד, ולו גם רשע שונא ישראל כפי שהיה במעשה זה, עדיין הוא נזהר ביותר שלא להוציא דבר רע מפיו על שום בריה שבעולם, כי בהריגת הרשעים מתעוררת מידת הדין בעולם, אשר סופה מי ישרונו, כי כיון שניתנה רשות למשחית אינו מבחין בין טובים ורעים. על כן מליבש הצדיק את הפעולה במידת החסד, ופועל למען יגזור מן השמים על היהודים רוב טובה, שלא יטלו מהם מיסים כלל, ודבר זה אין הרשע יכול לסבול, עד שפוקע ומת מאליו, אלא אם ישוב מרשעתו, ואם לא ישוב בתשובה הוא נופל ואין לו תקומה.

רמז לדבר בפסוק הנזכר, 'ויפן כה וכה וירא כי אין איש' - שאין הרשע נחשב בכלל אנשים, ויך את המצרי ויטמנהו בחול', תיבת 'בחול' עולה בגימטריא ארבעים וששה, כמנין אותיות המילוי של שם הוי"ה במילוי יו"דין, שהוא שם ע"ב - שם החסד. כי בשם ע"ב ישנן אותיות יו"ד ה"י ויו"ה ה"י, ומלבד אותיות הוי"ה העולות כ"ו (62), עולות שאר האותיות מ"ו (64), כמנין 'בחול'.

אם כן, הגביר משה רבינו את מידת החסד על ישראל, וממילא נתבטלה רשעת הגויים ומת המצרי הלז.

ריבוי הקדושה בלימוד זכות

זאת תורת העולה, כי כאשר פועל הקדוש ברוך הוא בעולם במידת הדין לבדה ועושה דין ברשעים, אין שמו הגדול מתקדש על ידי זה, כי אין בני ישראל מתרוממים בכך. אולם כאשר מגביר הקדוש ברוך הוא את מידת החסד על ישראל, עד שלא יוכלו הרשעים לעמוד בזה, וממילא מתבטלת הרשעה - אז יש הנאה לצדיקים הנהנים מזיו השכינה המתגלה בעולם, ושמו יתברך מתגדל ומתקדש בעולם.

ובזה יתבאר דברי התנחומא שהבאנו למעלה, על הפסוק 'וזה-ל הקדוש נקדש בצדקה', שהקדוש ברוך הוא מתקדש בעולמו כשהוא מלמד סניגוריא על ישראל, והקשינו מה ענין סניגוריא לקדושה.

אך לפי האמור מבואר היטב, כי הדרך להגביר כוחה של מידת החסד בעולם, הוא בלימוד זכות, הן על האדם הפרטי והן על כלל ישראל. וכדבריו הנודעים של הרה"ק רבי נחמן מברסלב זיע"א (ליקוטי מוה"ר תורה פ"ב), כי לימוד זכות אינו פועל רק כלפי מלמד הזכות, שלא יכעס על חברו, אלא פועל בנשמת זה שמלמדין עליו זכות, להגביר את כח הטוב המועט הנמצא אצלו באמת, וכשיתבונן חברו בזה, יש כח

כל העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי עד עתה, ואילמלי אליעזר בני עמי - מיום שנברא העולם ועד עכשיו, ואילמלי יותם בן עוזיהו עמנו - מיום שנברא העולם עד סופו". והטעם שהזכיר את יותם דווקא, פירש רש"י שם: "צדיק היה, ועניו יותר משאר מלכים, וזכה בכיבוד אביו, ועליו נאמר (מלאכי א) 'בן יכבד אב', שכל הימים שהיה אביו מצורע והוא היה שופט עם הארץ, כדכתיב (מלכים ב' טו ה), 'ויתם בן המלך על הבית שופט וגו'', לא נטל עליו כתר מלכות בחייו, וכל דיניו היה דן - אומרו בשם אביו".

בן יכבד אב

והנה הזמן גרמא לעסוק בענין זה בהאי שתא, שפרשיות תזריע ומצורע העוסקות בהלכות הצרעת היו מחוברות, ולאחריהן אחרי מות וקדושים שבהן נאמרה (ויקרא יג ט) מצות 'איש אִמוֹ וְאָבִיו תִּיָּאָו'. ויש לדקדק דבר זה בלשונו של רשב"י, שאמר 'ואילמלי יותם בן עוזיהו עמנו', ולא הזכיר 'יותם בן עוזיהו מלך יהודה', כי אצל יותם גדול היה כבוד אביו מחמת עצמו, ולא רק משום מלכותו, ולכן גם כאשר ירד אביו מדרגתו ונעשה מצורע, אשר הוא מן הבזויים שבישראל ואינו יכול לבוא בקהל, המשיך לכבד את אביו כאשר היה באמנה איתו, וייחס את כל אשר לו לאביו.

הרי כאן גילוי עצום, עד כמה יוכל הבן לזכות על ידי שיכבד את אביו.

יפה נח הבן

בספר 'זרעא דיוסף' (פרשת וישלח), מתורתו של הגה"ח רבי אפרים מנלה זצ"ל, מביא מעשה על יהודי משוויץ, אשר ניצל מציפורני הנאצים ימ"ש בימי מלחמת העולם בזכות היותו בכיבוד אב.

ומעשה שהיה כך היה. כאשר הגיעו הגרמנים לעיר מולדתו קעלץ, דרשו מכל תושבי העיר להתייצב לעבודת הכפייה, ובתוכם גם מאביו. אולם האב היה איש מבוגר וחלוש, ולא יכל לעבוד עבודת פוך. באותה העת היה הנער פחות מבן ארבע עשרה שנה, וילדים בגיל זה לא נתבקשו לעבודה, אולם כדי לפטור את אביו מעול השעבוד ביקש להיכנס תחתיו. בתחילה מיאן אביו בדבר, אך כשראה שיש בזה משום פיקוח נפש נאות לבקשת בנו, ונשאר בביתו עומד בתפילה ובתחנונים למען יצליח ה' דרכו.

הגיע הבן ועמד לפני המפקד הגרמני, וטען כי בא לעבוד במקום אביו. צעק עליו הרשע: "וכי גן ילדים פה, מי קרא לך לכאן". אולם הנער לא ויתר, וטען בתוקף כי כוחו גדול כאדם מבוגר ויכול לעמוד בקושי העבודה.

החליט אותו רשע להתקלס בו, וציווה עליו לקחת אבנים גדולות וכבדות מאוד ממקום למקום, עבודת פוך כפשוטה כפי שעשו ישראל בפיתום ורעמסס. אך הנער לא חש לקושי הנורא, ועבד כך במשך כמה שעות, ובלבד שלא יצטרך אביו לצאת לעבודה.

ראה הגרמני כי אכן חזק הוא בגופו, ונתן בידו כרטיס מיוחד המעיד עליו כי מוכשר הוא למלאכה, ואף שלא מלאו לו עדיין ארבע עשרה שנה. לימים קיבצו הארורים את כל יהודי הגטו ושלחו אותם למשרפות באושוויץ. והראשונים שנלקחו, היו הזקנים והילדים. מצד גילו היה אמור גם הוא להישלח לשם, אולם אלא הארה את הכרטיס ובו האישור המיוחד, וכך ניתנו לו חייו לשלל, עד שלבסוף ניצל ממוות לחיים, והכל בזכות כיבוד אב.

כך הצטרף יותם בן עוזיהו יחד עם שני מאורי העולם, רבי שמעון בר יוחאי ורבי אלעזר בנו, אלו שהביאו לעולם את אור הזוהר הקדוש, ולא יכלו לסבול חיי שעה כשיצאו מן המערה, כי שקולה מצות כיבוד אב כנגד כל אותן השגות נפלאות, במה שלא תלה את משפטיו בעצמו אלא באביו.

בואו חשבון

אמנם יש כאן מקום שאלה בחשבון דברי הגמרא.

כי הנה אמר רבי שמעון בר יוחאי על עצמו, כי לבדו יוכל לפטור את העולם מן הדין למשך ימי חייו מיום

דורות הקודמים ודורות הבאים

אולם כדי שלא תשכח התורה גם מפי זרעו - מן הדורות הבאים, הוצרך גם לכוחו של בנו רבי אלעזר, וליותם בן עוזיהו שידע לכבד את אביו כראוי, שהבין כי כל אשר לו - משל אביו הוא, ועל ידי ידיעה זו לא תשכח התורה.

וכדברי הרה"ק הדברי חיים, אי אפשר לומר שקיום 'ההתקדשות' הוא רק כאשר יוצא הצדיק ממצח לפני הבריות, וגובר על עושי הרשעה. כי קידוש שם שמים האמיתי אינו צריך לנצחונות, אלא למעשיהם של צדיקים המוסרים את נפשם. ויסוד זה לימדונו רבי שמעון בר יוחאי ורבי אלעזר בנו, שלמדו תורה במערה במסירות נפש, ובזה הנחילו לישראל את הכח לשמור את התורה לדורות.

ועוד הוסיפו על זה את כוחו של יותם בן עוזיהו, אשר ממנו למדו כיצד נוכל להעביר את מסורת התורה מדור לדור. כי אם חפצים אנו שלא תשכח התורה מפי זרעינו, עלינו לחבר את זרעינו אלינו.

בדרך כלל רגילים אנו להמעיט בכוחם של הדורות הבאים, ולראות את ירידת הדורות, אשר בלי ספק קיימת היא. אין השקיעות בתורה כשהיתה, אין הדביקות כפי שראינו בדורות שלפנינו, וגם צדיקי הדור אינם בדרגת הצדיקים אשר היו לפניהם.

אך לשם כך בא רבי שמעון בר יוחאי ומלמד כי ההיפך

כאשר הקדוש ברוך הוא עושה משפט ודין באומות העולם, מתעלים ישראל ומתרוממים על ידי זה, וזו צדקה גדולה לישראל הנעשית להם בכח קדושתו יתברך המתגלה בעולם

הוא הנכון. אם מבקשים אנו לחשב חשבונות של איכות, לא יוכל לפטור מן הדין כי אם את בני דורו. אולם אין בידינו הרשות לחשב חשבונות שמים, אלא על משמרתנו נעמוד לקיים תורה ומצוות כאשר ציוונו הקדוש ברוך הוא. ואם נעריך גם את כוחם של בנינו ובני בנינו, העוסקים בתורה ובמצוות כפי כוחם, גם אם אין בידם לעשות כמעשינו - אז נוכל לפטור מן הדין גם את הדורות שלפנינו ושלאחריו. וכאשר צירף רבי שמעון את זכותו של רבי אלעזר, יכל לפטור את כל הדורות מיום בריאת העולם.

ולעומת זאת, אם ידע כל אחד מן הבנים, לייחס את אשר לו לכח הדורות הקודמים, כפי שתלה יותם את כח משפטו באביו עוזיהו - אזי תמשיך השלשלת עד סוף הדורות.

נכרים חביל נפיהו

עומדים אנו בערב שבת קודש שקודם הלילולת הרשב"י, הלילולא הנחגגת על ידי כל בני ישראל בכל מקומות מושבותיהם.

בכמה מקומות מספרים חז"ל על כוחו הגדול של רבי שמעון בר יוחאי, שהיה מלומד בניסים (ראה מעילה יז).

ונראה כי 'מלומד בניסים' גדול מן הרגיל בניסים, כי הרגיל בניסים נעשה לו נס ועוד נס, אולם רבי שמעון ישב שלוש עשרה שנה במערה עד שנעשה כל גופו בקעים בקעים, וזנה נעשה מלומד בניסים, היינו שחיבר עצמו לתורת הניסים. וכפי שהיושב בכל שעה ועוסק בתורה נקרא 'בן תורה', כך היה רבי שמעון 'בן ניסים', כי כל צורת חייו היתה למעלה מדרך הטבע.

והנה אמרו חז"ל (בראשית רבה מד): "אם ראת מלכותית מתגרות אלו באלו, צפה לרגלו של משיח". רגל' לשון הרגל, וגם הלשון 'עקבתא דמשיחא' היא מלשון עקב הרגל. רגלו של משיח היא כשתבוא מלכות בית דוד, ולשם כך צירף רבי שמעון אליו את יותם בן עוזיהו. אולם רבי שמעון עצמו לא היה בבחינת

שנולד ועד עתה. אין אנו יודעים בן כמה שנים היה כשאמר מאמר זה, אך אפילו היה בן מאה ועשרים שנה, הכיזד יתכן שבצירוף רבי אלעזר בנו יוכל לעשות כן מיום שנברא העולם, שהיה קרוב לארבעת אלפים שנה בימיו. והיאך יתכן שצירוף יותם בן עוזיהו יועיל לאלפיים שנים נוספות.

אות הקשת לא נהיה

אך נראה כי גם ביאור דברים אלו תלוי בנקודה האמורה, בדבר 'ההתגדלות' והתקדשות'. לא בכל עת עולים שני הדברים בקנה אחד. כי לפעמים יתקדש שמו יתברך לעיני העמים כאשר הוא עושה דין בצדיקים, בבחינת 'בקרובי אקדש', אך אז אין מתגדל שם קדשו בעיניהם.

והנה על רבי שמעון בר יוחאי אמרו חז"ל (תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק ט הלכה ב, וראה כתובות עז): שלא נראתה הקשת בימיו, ומסופר בגמרא (כתובות שם) כי התלוה אליה הנביא אל רבי יהושע בן לוי והראה לו את שכר הצדיקים בגן עדן, והיה מכריז לפניו "פנו מקום לבר ליואי". כאשר הגיעו למקומו של רבי שמעון בר יוחאי שאל רבי שמעון את רבי יהושע בן לוי אם נראתה הקשת בימיו, ומתוך ענוה השיב לו שאכן נראתה, ואמר לו רבי שמעון כי אם כן אינו ראוי לכבוד זה.

כמות ואיכות

והנה, רבי שמעון בר יוחאי עצמו סבל הרבה בימי חייו. שתיים עשרה שנה ועוד שנים עשר חודש נטמן במערה עם בנו רבי אלעזר, מפחד מלך רומי המבקש את נפשם. ומה היה מאכלם, חרובים ומים. אך לכל מה שזכה - זכה על ידי היסורים.

אם כן, אם נבוא להתבונן בכל המעשה, האם שייך לקרוא עליו 'ההתגדלות'. הן אמת, אם מביטים אנו רק בתכלית של דברים, ודאי צמח מזה קידוש שם שמים, אולם כיצד ראו בני דורו של רבי שמעון את כל אשר נעשה באותן שלוש עשרה שנים.

אמנם יש לנו לדעת, כי חילוק גדול עומד בין הכמות והאיכות. במה שאמר רבי שמעון כי יוכל לפטור את בני דורו מן הדין, לא דיבר רק על משך זמן של דור אחד, אלא נתכוון לפוטרים לגמרי, שלא יחולו עליהם שום דינים כלל, ולא יהיה להם מקום לכעס וליסורים, כי יכל ליטור על שכמתו מאש כל בני דורו, עד שלא נראתה הקשת בענן בימיו.

לעומת זאת, מה שאמר כי יחד עם בנו רבי אלעזר יוכל לפטור מן הדין גם את הדורות שקדמו להם מיום שנברא העולם, לא היה באותה בחינה, ועל דורות אלו לא נאמר שלא תהיה בהם הקשת. וכן הוא לענין פטור הדורות עד ימות המשיח בצירוף זכות יותם בן עוזיהו, שאינה באותה דרגה.

בכוחו העצום בדורו, יכל רבי שמעון לומר כי לא תשכח תורה מפי זרעו. כי אמנם בבחינה שהיתה עד דורו של רבי שמעון, באמת עתידה היתה התורה להשתכח מישראל חלילה, וכדעת רבנן. אולם בדורו של רבי שמעון חל השינוי הגדול, על ידי שפטר את כל העולם כולו מן הדין לגמרי, ופטרם מעול הצרות והיסורים, כי היתה תורתו אומנותו ולא פסק כלל מלימודה.

ואספת דגן

והנה בגמרא (ברכות לה): נחלקו רבי ישמעאל ורבי שמעון בר יוחאי בדרך ההנהגה הראויה, שלרבי ישמעאל יש לעסוק בהשתדלות לצרכי פרנסה, ולרבי שמעון - יעסוק בתורה, ומלאכתו נעשית על ידי אחרים. ושם איתא: "אמר אביי, הרבה עשו כרבי ישמעאל - ועלתה בידו, כרבי שמעון בן יוחאי - ולא עלתה בידו". ובאמת יש להבין, איך יתכן שלא לעסוק כלל בעבודת הארץ, ומהיכן יתפרנסו. אלא, גדול היה כוחו של רבי שמעון לרומם את בני דורו כל כך, עד שבאמת יכלו לחיות בדרך נס.

רגל', אלא 'מלומד בניסים', שהיא בחינה הגבוהה יותר מרגל, והיא בחינת דורו של רבי שמעון בר יוחאי, שבו נתקיים הפסוק (יחזקאל לח ט): "והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים ונדעו כי אני ה'". כי כאשר עושה הקדוש ברוך הוא דין ברשעים, אם עושה כן על ידי גילוי שמו יתברך ובמידת חסדו, ישראל מתקדשים, וממילא הוא יתברך מתקדש, וכפי שביארנו באריכות. אולם גם אם אין הגדולה והקדושה ניכרים, כי הצדיקים סובלים יסורים למען כבוד שמים, עדיין ישנו קידוש השם עצום ונפלא, כי אין לך קידוש השם גדול ממסירות נפש למען כבודו יתברך.

מי שקשור לקדוש ברוך הוא, אינו מסתכל האם כלפי הגויים נראים אנו כמנצחים או לא, כי המלומד בניסים מרומם מעל כל זה.

שם פחדו פחד

הן אמנם, חששו הצדיקים מן הימים הללו, ואמרו 'ייתי ולא איחמיניה', כי רגלו של משיח סמל היא לאור הגדול והנורא שיהיה בימים הללו, אור המאיר לצדיקים ושוחרף את מי שאינם ראויים, כפי שהיה בשעה שיצאו רבי שמעון ובנו מן המערה, וכל מקום שנתנו עיניהם בו מיד נשרף (ראה שבת לג). ובאמת, יותר ממה שחששו האמוראים הקדושים על עצמם, ביקשו לבטא בפיהם את הפחד שראוי לנו לפחד. וקשה אפילו להוציא בשפתיים כי קדושי עליון אלו חששו מצד עצמם.

וכפי שידוע (ראה בצ"ח ברכות טו): לפרש את מאמרו של רבן יוחנן בן זכאי קודם פטירתו (ברכות כח): "שיש לפני שני דרכים, אחת של גן עדן ואחת של גיהנם, ואיני יודע באיזו מוליכים אותי", כי בוודאי לא על עצמו חש, אלא שביקש לסייע לבני דורו בהיותו נשיא ישראל, וסבר כי אם יעבור דרך הגיהנום יוכל להוציא עימו רבבות נשמות ישראל הנתונים שם, ודבר זה קשה הוא מאוד בעבורו לעבור בגיהנום אפילו לשעה קלה, אך קיבל על עצמו לעשות כן למען בני דורו.

ובדומה לזה אמרו רבותינו האמוראים 'ייתי ולא איחמיניה', כי מי יודע מה יצטרכו לראות בעיניהם מצרתן של ישראל, ומי יודע אם יוכלו להציל את המקושרים עימם.

כח התיקון - בלימוד זכות

אכן, רבי שמעון בר יוחאי המלומד בניסים, ידע את הדרך לעמוד גם בזמני היסורים. כי אחר שהיה בצער מערה, ויצא לבחוש ושרפו עיניו את המציאות הגשמית, נאמר לו 'חזרו למערכתכם', וכשיצאו בשניה היה רבי אלעזר שורף ורבי שמעון מרפא (ראה שבת לג). כי תורתו של רבי שמעון גבוהה היא כל כך, עד שיכול הוא לתקן אפילו את המציאות הגשמית ולהעלותה אל הקדושה.

יסוד גדול אנו למדים מכאן; הן כל העולם כולו נפטר מן הדין בזכות רבי אלעזר המצטרף לרבי שמעון אביו, אולם מי שאינו ראוי - מסוכן היה בעבורו להתקרב לדמותו הגדולה והנוראה של רבי אלעזר. אולם רבי שמעון בר יוחאי קיבל גם את כח התיקון, וכיצד - על ידי לימוד זכות, כי עוד מעט ואין רשע, ובבחינת 'וזה-ל-הקדוש נקדש בצדקה', שהקדוש ברוך הוא מלמד סניגוריא על ישראל.

אם כן, אם יש את נפשנו להחיש את גאולתנו, עלינו להרבות בלימוד זכות על ישראל, כי בזה נרומם ונתרומם גם אנו ממעלה למעלה, וגם הקדוש ברוך הוא ילמד סניגוריא עלינו. ועל ידי זה נוכל לעמוד בחבלי משיח העומדים עלינו, וגם כאשר יאיר אור החמה שבעתיים, נתחמם לאורה ולא נישרף חלילה, על ידי שניה מחוברים לצדיקים. בזה נזכה לאותו היום שבו יעשה הקדוש ברוך הוא מחול לצדיקים וישב ביניהם בגן עדן, וכל אחד ואחד מהם יראה באצבעו ויאמר (ישעיה כה ט): "הֲנֵה אֶלְקִינוּ זֶה קִיּוּנוֹ לוֹ יוֹשִׁיעֵנוּ, זֶה ה' קִיּוּנוֹ לִנְשִׂמָהּ בְּיִשְׁרָאֵל".